

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Lichovníka a soudců Jana Svatoně (soudce zpravodaje) a Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatelky **I. J.**, zastoupené Mgr. Janem Vargou, advokátem, sídlem Fügnerovo náměstí 1808/3, Praha 2 – Nové Město, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2023 č. j. 67 To 170/2023-495 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 12. dubna 2023 č. j. 16 PP 70/2017-477, spojené s návrhem na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí, za účasti **Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6**, jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2023 č. j. 67 To 170/2023-495 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 12. dubna 2023 č. j. 16 PP 70/2017-477 byla porušena stěžovatelčina základní práva a svobody podle čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2023 č. j. 67 To 170/2023-495 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 12. dubna 2023 č. j. 16 PP 70/2017-477 se ruší.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že jimi došlo k porušení jejich

ústavních práv vyplývajících z čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a spisu Obvodního soudu pro Prahu 6 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 16 PP 70/2017 vyplývá, že v záhlaví uvedeném usnesením obvodní soud podle § 91 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), rozhodl, že stěžovatelka vykoná tresty odnětí svobody v trvání 360 dnů z trestu, který jí byl uložen rozsudkem Okresního soudu ve Strakonících ze dne 28. 4. 2010 sp. zn. 18 T 130/2009 ve spojení s usnesením Okresního soudu ve Strakonících ze dne 24. 6. 2014 sp. zn. 18 T 130/2009 a v trvání 2 let, který jí byl uložen rozsudkem Okresního soudu v Prachaticích ze dne 11. 9. 2014 sp. zn. 4 T 176/2014, ze kterých byla podmíněně propuštěna usnesením obvodního soudu ze dne 25. 5. 2017 č. j. 16 PP 70/2017-117. Přitom jí byla stanovena zkušební doba v trvání 5 let a povinnost, aby podle svých sil zaplatila škodu, kterou trestnou činností způsobila. Obvodní soud výše uvedeným způsobem rozhodl v nepřítomnosti stěžovatelky, která byla o konání veřejného zasedání řádně informována a bez omluvy se nedostavila. Soud se písemně dotázal poškozených, zda jim stěžovatelka nahradila způsobenou škodu. Ti, kteří se soudu ozvali, uvedli, že si nejsou takové úhrady vědomi, případně že žádná škoda uhrazena nebyla. Soud tak dospěl k závěru, že stěžovatelka řádně neplnila jedinou povinnost, kterou jí při podmíněném propuštění uložil. Uvedla-li stěžovatelka, že jí byly prostředky strhávány srážkami ze mzdy, nevyplývá z jejího vyjádření, že peníze byly zasílány poškozeným. Ti se naopak vyjádřili, že žádné peníze nedostali. V daném řízení přitom soud neshledal natolik výjimečné okolnosti, které by odůvodňovaly jiný postup než vykonání zbytku trestu odnětí svobody. Stěžovatelka má v rejstříku trestů celkem 7 záznamů. V minulosti nereagovala na dotazy soudu a bez omluvy se nedostavila k veřejnému zasedání. Její chování tak soud považoval za nezodpovědné.

3. Proti usnesení obvodního soudu podala stěžovatelka stížnost, kterou Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) zamítl napadeným usnesením. Stěžovatelka podle něj během celé zkušební doby nedoložila, že srážkami ze mzdy byly hrazeny pohledávky poškozených. Taková informace nevyplývá ani ze stěžovatelkou předestřené seznamu exekucí, které jsou proti ní vedeny. Nebylo ani prokázáno, že by stěžovatelka poškozené jakkoliv kontaktovala a snažila se s nimi domluvit na úhradě svých dluhů. Z toho městský soud dovodil, že stěžovatelka neučinila maximum možného pro splnění uložené povinnosti. Nadto je podle městského soudu zřejmé, že se účelově vyhýbala veřejnému zasedání před obvodním soudem. Ze stěžovatelkou předložených lékařských zpráv vyplývá, že její hospitalizace nekolidovala s veřejným zasedáním a nešlo o stav přímo ohrožující její život. Stěžovatelka se z účasti nepokusila ani telefonicky omluvit. Nebylo tak porušeno její právo na projednání věci za její účasti.

II.

Argumentace stěžovatelky

4. Stěžovatelka namítá, že napadená rozhodnutí vyjadřují nepřiměřeně přísné závěry o splnění podmínek podmíněného propuštění a zároveň jsou projevem přepjatého formalismu. Soudy nezkoumaly, jakým způsobem stěžovatelka hradila škodu způsobenou trestnou činností. Stěžovatelka si ihned po propuštění našla práci a po celou dobu žila řádným životem. Přestala pracovat teprve v nedávné době kvůli svému špatnému zdravotnímu stavu. Z její mzdy byly prováděny exekuce srážkami, přičemž

stěžovatelka se domnívala, že jde o úhradu způsobené škody. Ačkoliv šlo v dané věci o klíčovou otázku, soudy se jí nikterak nezabývaly a zcela nedostatečně opřely svá rozhodnutí o korespondenci s poškozenými. Po srážkách ze mzdy stěžovatelce zůstávaly toliko prostředky na úhradu jejích životních nákladů. Přesto stěžovatelka poškozeným zasílala alespoň drobné částky. Soudy se rovněž nikterak nevypořádaly s možností prodloužení zkušební doby, aby se mohla stěžovatelka více dozvědět o tom, kam míří prostředky, které jí jsou exekučně zabavovány. Stěžovatelka tvrdí, že pro splnění své povinnosti nemohla učinit více. Stěžovatelka uvádí, že trpí vážnými zdravotními problémy, je jí již 63 let a výkon trestu odnětí svobody by pro ni byl likvidační (nedokáže se běžně hýbat) a představoval by pro ni ztrátu bydlení, jako poslední životní jistoty. Nadto stěžovatelka namítá, že soudy neměly rozhodovat v její nepřítomnosti, která byla způsobena zdravotní indispozicí (hospitalizací).

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV.

Průběh řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud usnesením ze dne 9. 8. 2023 č. j. II. ÚS 2065/23-15, odložil vykonatelnost napadených usnesení do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti.

7. Následně soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření ostatním účastníkům řízení.

8. Městský soud ve svém vyjádření především odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. K tomu navíc dodal dvě poznámky, přičemž v první odmítl, že by soudy postupovaly v rozporu se stěžovatelčím ústavním právem na konání veřejného zasedání za její přítomnosti. Stěžovatelka nebyla předvolána, neboť soud nepovažoval její přítomnost za nezbytnou. Zároveň neuvedla žádné skutečnosti, které by její přítomnosti bránily. K samotnému meritu věci městský soud poznamenal, že podmíněné propuštění není nárokovým institutem a většina odsouzených se takového postupu vůbec nedočká. Na to je podle městského soudu třeba myslet i při hodnocení údajné přisnosti podmínek takového propuštění. Ve stěžovatelčině případě šlo o „zostřené“ podmíněné propuštění, neboť stěžovatelce byly uloženy zvláštní podmínky (nahradit škodu). Již samotné nedodržení této podmínky může být důvodem nařízení výkonu zbytku trestu.

9. Obvodní soud ve svém vyjádření toliko odkázal na odůvodnění napadeného usnesení.

10. Městské státní zastupitelství v Praze a Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 6 se k výzvě nevyjádřila. Protože byla ve výzvě poučena, že nevyjádří-li se, bude to podle § 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu bráno jako vzdání se postavení vedlejšího účastníka řízení, nebylo s nimi již dále jednáno.

11. Podaná vyjádření byla stěžovatelce zaslána na vědomí a k případné replice. V ní stěžovatelka uvedla, že je nadále přesvědčena o povinnosti soudu nekonat veřejné zasedání v její nepřítomnosti, neboť tím jí byla odepřena možnost se k věci vyjádřit. Ačkoliv lékařská zpráva byla vystavena k pozdějšímu času, nacházela se stěžovatelka v nemocnici právě v okamžiku konání veřejného zasedání. K důvodům nařízení výkonu zbytku trestu odnětí svobody stěžovatelka uvádí, že povinnost zaplatit náhradu škody jí byla uložena v rozsahu „*podle svých sil*“. Stěžovatelka byla přesvědčena, že právě tak postupuje, docházelo-li k exekucím srážek z jejích příjmů. Menší částky hradila sama prostřednictvím poštovních poukázek. Právě plnění dané povinnosti „*podle svých sil*“ soudy nereflekovaly. Jiné finanční prostředky stěžovatelka k dispozici neměla.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené skutečnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Předmětem přezkumu Ústavního soudu bylo posouzení ústavní konformity postupu a závěrů soudů rozhodujících o tom, zda stěžovatelka ve zkušební době splnila podmínky, které jí byly stanoveny při jejím podmíněném propuštění. Přestože konkrétní výměra individuálního trestu a rozhodování o jeho výkonu náleží do výlučné pravomoci obecných soudů (čl. 40 odst. 1 Listiny), může Ústavní soud do této jejich rozhodovací činnosti zasáhnout, vykročí-li soudy z obecných mantinelů, které jim dává ústavní pořádek [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1202/17 ze dne 15. 8. 2017 (N 151/86 SbNU 527)]. To platí tím spíše, je-li důsledkem takového soudního rozhodnutí bezprostřední zásah do osobní svobody podle čl. 8 Listiny, jakožto jednoho z nejdůležitějších lidských práv. Rozhodování o výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, jakož i výkonu zbytku trestu obětí svobody, z něž byla odsouzená osoba propuštěna, chápe Ústavní soud jako rozhodování o osobní svobodě jednotlivce [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 4022/18 ze dne 30. 7. 2019 (N 142/95 SbNU 230)].

14. Závěry, k nimž Ústavní soud dospěl při posuzování soudních rozhodnutí o výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody podle § 86 trestního zákoníku, jsou podle Ústavního soudu aplikovatelné rovněž při posuzování rozhodnutí o výkonu zbytku trestu odnětí svobody, z něž byl odsouzený podmíněně propuštěn (srov. § 91 odst. 1 trestního zákoníku), a to zejména z důvodu obdobně formulovaného znění obou ustanovení. Rovněž z hlediska ochrany základních práv a svobod jde o srovnatelné situace, v nichž je rozhodováno o tom, zda se jedinec ve vymezené době a po uložení specifických povinností osvědčil, anebo zda bude nutné uvalit na něj významné omezení jeho osobní svobody.

15. Přisvědčit Ústavní soud nemohl stěžovatelčiným námitkám o vadném postupu obvodního soudu, který rozhodl o výkonu zbytku trestu odnětí svobody v nepřítomnosti stěžovatelky. Závěry soudů v tomto směru odpovídají ustálené praxi a stěžovatelčinu

omluvu z veřejného zasedání nebylo možné považovat za řádnou, jak přesvědčivě rozvedl městský soud (srov. bod 5 napadeného usnesení), byť není zřejmé, jaké závěry z tohoto hodnocení skutkového stavu městský soud dovodil (viz níže). Z hlediska ochrany procesních práv stěžovatelky nemohl Ústavní soud řízení, v němž byla napadená rozhodnutí vydána, cokoliv vytknout.

16. Jde-li o závěry napadených rozhodnutí a důvody, o něž je soudy opřely (srov. body 2 a 3 tohoto nálezu), musel Ústavní soud námitkám stěžovatelky přisvědčit.

17. Vzhledem k tomu, že ústavní nedostatky napadených rozhodnutí shledal především v jejich odůvodnění, považuje Ústavní soud za vhodné šířeji popsat kontext trestní věci, v níž byla vydána. Rozsudkem Okresního soudu ve Strakoniciích ze dne 28. 4. 2010 č. j. 18 T 130/2009-2133 byla stěžovatelka uznána vinnou ze spáchání trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1 a odst. 3 písm. b) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění účinném do 31. 12. 2009 (dále jen „trestní zákon“), a trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. c) trestního zákona. Podstatu stěžovatelčiny trestné činnosti tvořilo zejména 29 samostatných skutků různě podvodné povahy (např. sjednávání smluv o půjčkách, které stěžovatelka neměla v úmyslu vrátit, sjednávání telefonních služeb, za něž neměla v úmyslu zaplatit, vydávání se za zprostředkovatele společnosti poskytující půjčky a vybírání poplatků za poskytnuté služby, nebo vydávání se za zástupce dobročinné organizace a vybírání příspěvků na pomoc postiženým dětem). Touto činností způsobila velkému množství poškozených (přesný počet rozsudek neuvádí, nepochybně však přesáhl stovku) různou majetkovou škodu od padesáti korun do několika desítek tisíc korun. Za to byl stěžovatelce mimo jiné uložen souhrnný trest odnětí svobody v trvání tří let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání pěti let.

18. Rozsudkem Okresního soudu v Prachaticích ze dne 11. 9. 2014 č. j. 4 T 176/2014-305 byla stěžovatelka uznána vinnou ze spáchání pokračujícího přečinu podvodu podle § 209 odst. 1, 2 a 3 trestního zákoníku. Podstata této trestné činnosti spočívala v tom, že stěžovatelka, jakožto zaměstnankyně penzionu na pozici pokojské, pod smyšleným jménem vystavovala zálohové faktury na ubytování a peníze od klientů penzionu si nechala zasílat na svůj účet. Tím způsobila poškozené společnosti (provozující penzion) škodu ve výši 263 438 Kč. Za toto jednání byla stěžovatelka odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání dvou let.

19. Usnesením ze dne 24. 5. 2017 č. j. 16 PP 70/2017-117 rozhodl obvodní soud, že stěžovatelku podmíněně propouští z výkonu trestu odnětí svobody uloženého výše uvedenými rozsudky, stanovuje jí zkušební dobu v trvání pěti let a ukládá jí, aby podle svých sil zaplatila škodu, kterou způsobila trestnou činností. Usnesení neobsahuje odůvodnění, neboť se stěžovatelka i státní zástupkyně vzdaly práva podat stížnost.

20. Z protokolu o veřejném zasedání (srov. č. l. 114 a 115) vyplývá, že stěžovatelka měla slib bydlení a zaměstnání, díky němuž by mohla splácet způsobenou škodu (tu sama vyčíslila na cca 360 000 Kč, přičemž soud k tomu nic neuvedl). Pracovala i ve vězení a ze mzdy jí byly exekučně sráženy prostředky „*co se týče škody*“. Stěžovatelka si byla vědoma velkého množství pohledávek. Poškozené nekontaktovala, nicméně některým něco poslala. Oslovila „*ty velké škody*“, což doložila podacími listky. Exekučně uhradila necelých 40 000 Kč, z kapesného 2 650 Kč, někdy z něj musela platit léky. Exekuce jsou podle ní „*srážky na poškozené*“ a má i „*své exekuce*“ (přednostní pohledávky jsou ale

podle ní poškození z trestné činnosti). Jako důkaz soud provedl hodnocení věznice, žádost stěžovatelky, odsuzující rozhodnutí, zprávu obecního úřadu a rejstřík trestů. Státní zástupkyně uznala, že stěžovatelka platí náhradu škody, nicméně s propuštěním byla „*na vázkách*“, jelikož dobrovolně nenastoupila do výkonu trestu.

21. Poté spis (mimo pravidelných trestních a přestupkových lustrací) obsahuje žádost obvodního soudu ze dne 25. 5. 2018, aby stěžovatelka obratem sdělila adresu zaměstnavatele a údaje o úhradě škody. Na to stěžovatelka reagovala zasláním kopií výplatních pásek od června 2017 do června 2018 (č. l. 147 a násl.). Z nich je zřejmé, že s výjimkou prvního měsíce každý další měsíc podléhala část mzdy exekučním srážkám. Další obdobnou žádost zaslal soud stěžovatelce dne 22. 6. 2020 (č. l. 177). Stěžovatelčina odpověď se ve spise nevyskytuje. Poté obvodní soud v lednu a únoru 2023 obeslal všechny poškozené s dotazem, zda jim byla nahrazena způsobená škoda. Jejich odpovědi (vesměs negativní) pak tvoří většinu zbývajících částí spisu (č. l. 247 – 449). Po nařízení veřejného zasedání na 21. 3. 2023 obdržel obvodní soud dne 19. 3. 2023 stěžovatelčinu žádost o odročení z důvodu nemoci, v níž stěžovatelka uvedla, že trpí omezenou pohyblivostí a lékařskou zprávu dodá po ošetření. K tomu stěžovatelka připojila přípis, v němž popisuje, jak v průběhu zkušební doby hradila způsobenou škodu (č. l. 465), přičemž uvádí dvě období zaměstnání (na rehabilitační klinice a v tzv. call centru) a několik období pracovní neschopnosti v důsledku různých zdravotních problémů. Podle vyjádření v dané době probíhalo řízení o přiznání starobního důchodu. Jak ze mzdy, tak z dávek byly stěžovatelce strhávány různé částky „*na náhradu škody*“. K tomu stěžovatelka přiložila tabulku 29 exekučních řízení, vedených různými exekutorskými úřady, s různým poměrem splacených dlužných částek (pouze tři jsou splaceny úplně, u většiny nebylo uhrazeno nic). Následně stěžovatelka soudu zaslala starší lékařské zprávy (z let 2020 a 2021) potvrzující tehdejší problémy s pohybovým aparátem. Z důvodu nepřítomnosti stěžovatelky soud odročil veřejné zasedání na 12. 4. 2023, k němuž se stěžovatelka bez omluvy nedostavila. Ve veřejném zasedání obvodní soud jako důkaz provedl rozhodnutí o propuštění, stěžovatelčiny výplatní pásky, opis rejstříku trestů, zprávy poškozených, opis evidence přestupků a stěžovatelčin dopis na č. l. 465. Poté vyhlásil napadené usnesení (srov. bod 2 tohoto nálezu).

22. Stěžovatelka proti usnesení obvodního soudu podala stížnost, kterou odůvodnila obdobně jako ústavní stížnost (srov. bod 4 tohoto nálezu). Zejména poukázala na to, že její příjmy byly ve zkušební době postiženy exekučními srážkami a že jí zdravotní stav nedovoloval opatřit si další příjmy. Obvodní soud zaslal stížnost k vyjádření státnímu zastupitelství, které však této možnosti nevyužilo. Městský soud následně v neveřejném zasedání vydal napadené usnesení (srov. bod 3 tohoto nálezu), přičemž podle protokolu přečetl napadené usnesení, podanou stížnost a podstatný obsah spisu.

23. Podle Ústavního soudu popsany postup a závěry soudů z ústavněprávního hlediska neobstojí.

24. Podle první věty § 91 odst. 1 trestního zákoníku platí, že „*Jestliže podmíněně propuštěný (...) vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil; jinak rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se zbytek trestu vykoná*“. Za nesporné lze v dané věci považovat, že stěžovatelce byla uložena povinnost, aby „*podle svých sil zaplatila škodu, kterou trestnou činností způsobila*“ (srov. § 89 odst. 2 trestního zákoníku). Z výše uvedeného je však podle Ústavního soudu zřejmé, že soudy splnění této povinnosti náležitě nezkontrolovaly, resp.

rezignovaly na kvalifikované zhodnocení atributu uložené povinnosti, vyjádřeného slovy „*podle svých sil*“ (srov. body 2 a 3 tohoto nálezu). Nepřijatelně se spokojily pouze s lakonickým konstatováním o neplacení náhrady škody (navíc důkazně problematicky podloženému – viz níže) a toliko na jeho základě rozhodly o omezení stěžovatelčiny osobní svobody.

25. Obvodní soud sice uvedl, že dospěl k závěru o nesplnění povinnosti zaplatit náhradu škody podle svých sil, nicméně tento závěr dostatečně neodůvodnil. V první řadě stěžovatelce vytknul, že z jejího vyjádření nevyplývá, kam exekučně zabavené peníze směřovaly (poškození se v převažující míře vyjádřili, že žádné nedostali). Dále se už zabýval pouze možností mírnějšího postupu než nařízením výkonu trestu. Městský soud své závěry sice odůvodnil zevrubněji, ale hodnocení naplnění klíčových podmínek pro aplikaci uvedené právní normy se podle Ústavního soudu přesto vyhnul. I městský soud stěžovatelce vytknul, že nedoložila, zda exekuce, kterými byla postižena, směřovaly k uspokojení poškozených (listiny předložené stěžovatelkou jsou v tomto ohledu neprůkazné). Nebylo ani prokázáno, že by se stěžovatelka pokusila poškozené kontaktovat. Nebyla tak podle městského soudu dbalá plnění, potažmo kontroly plnění svých povinností a pro úhradu náhrady škody neučinila maximum možného. Totéž soud zopakoval v obecných úvahách obsažených v bodě 7 napadeného usnesení, které doplnil v tom směru, že stěžovatelka již byla sedmkrát soudně trestaná a ani hrozba nařízení výkonu zbytku trestu jí neodradila od porušení stanovených podmínek.

26. Dále usnesení městského soudu obsahuje obsáhlé úvahy o účelovosti a obstrukční povaze stěžovatelčina jednání ve snaze vyhnout se soudu (srov. bod 5 napadeného usnesení). Z nich není podle Ústavního soudu zřejmé, zda takové jednání považuje městský soud za další důvod pro rozhodnutí o nařízení výkonu zbytku trestu. Ústavní soud tedy pro úplnost doplňuje, že případné vyhýbání se veřejnému zasedání (či jinému soudnímu jednání) nemůže být samotným důvodem pro nařízení výkonu trestu odnětí svobody, jakkoliv může jako skutková okolnost dokreslovat morální profil odsouzené osoby v kontextu dalších důkazů. I taková úvaha by nicméně musela být přísně individuální. Uvedla-li stěžovatelka, že důvodem její nepřítomnosti byly život neohrožující zdravotní problémy, nezakládá taková situace právo na odročení soudního jednání, avšak zároveň z ní lze jen stěží dovodit morální „pokleslost“ stěžovatelky. Nelze zaměňovat nerespektování autority zákona, z jehož porušování lze dovodit, že odsouzený nevedl řádný život, s nerespektováním autority konkrétních soudů či soudců.

27. Vzhledem k tomu, že soudy jiné důvody neuvedly (např. nehodnotily stěžovatelčin záznam v registru přestupků na č. l. 196, k němuž nejsou ve spise žádné další informace), omezil se Ústavní soud rovněž toliko na hodnocení skutečností souvisejících s odůvodněním napadených rozhodnutí.

28. V argumentaci obecných soudů absentují kvalifikované úvahy ohledně naplnění atributu uložené podmínky, vyjádřeného slovy „*podle svých sil*“. Aby mohla stěžovatelka podle svých sil zaplatit jakoukoliv náhradu jí způsobené škody, musí mít nějaké zbytné peněžní prostředky či významný majetek, který by se dal ku prospěchu poškozených zpeněžit. Anebo musí mít možnost si tyto prostředky opatřit. Takové hodnocení však soudy vůbec neprovedly. Jde-li o aktuální majetnost stěžovatelky, absentují v napadených rozhodnutích jakákoliv skutková zjištění nad rámec stěžovatelčiných tvrzení. Ostatně ani ze spisu nevyplývá, že by se soudy pokoušely v tomto směru cokoliv zjistit.

29. Co se týče potenciální majetnosti stěžovatelky (tedy příjmů, jejichž opatření by po ní bylo možné spravedlivě požadovat), může sice být výchozím bodem úvah soudů zásada, podle níž zdravý jedinec v produktivním věku je schopen výdělečné práce a tedy alespoň dílčího splacení způsobené škody. V dané věci však proti aplikaci této zásady nasvědčovala přinejmenším stěžovatelčina tvrzení o jejím vysokém věku (v době rozhodování obvodního soudu bylo stěžovatelce 63 let) a špatném zdraví (ve spisech se nachází několik kopií lékařských zpráv o různých zdravotních problémech). Ani tato tvrzení soudy nepodrobily žádnému kritickému hodnocení, ač si těchto skutečností byly částečně vědomy již v okamžiku propouštění stěžovatelky na svobodu v roce 2017.

30. Nelze-li dospět k závěru o stěžovatelčině aktuální či potenciální majetnosti, což napadená rozhodnutí ani spisový materiál prozatím neumožňují, je třeba nahlížet na nařízení výkonu trestu odnětí svobody pro neplacení náhrady škody jako na faktické trestání stěžovatelky za její nemajetnost. Z ústavněprávního hlediska jde podle Ústavního soudu o obdobnou situaci, jakou je v čl. 8 odst. 2 Listiny zapovězené zbavení osobní svobody pro neschopnost dostát smluvnímu závazku. Aby odsouzená osoba mohla být výkonem trestu odnětí svobody postižena za nezaplacení náhrady škody, musí být alespoň částečnou příčinou tohoto stavu její vůle, nikoliv toliko setrvalý (a v právním řádem nastavených mantinelech neřešitelný) stav nedostatku peněžních prostředků.

31. Uvedený ústavní nedostatek je podle Ústavního soudu zesílen způsobem, jakým soudy přistoupily k hodnocení stěžovatelkou předložených důkazů. Již při podmíněném propuštění stěžovatelky si soudy byly vědomy, že je část jejích příjmů exekučně zabavována. Toto tvrzení stěžovatelka zopakovala i v roce 2018 a konečně i v roce 2023 (srov. bod 21 tohoto nálezu). Stěžovatelka tím podle Ústavního soudu fakticky vznesla námitku, že disponibilní část jejích příjmů je mimo její kontrolu, a to hned v důsledku několika desítek exekučních řízení. Oba soudy na to reagovaly závěrem, že stěžovatelka neprokázala, že by dané exekuce směřovaly ku prospěchu poškozených. Takový závěr je však podle Ústavního soudu nepřijatelný a odporující logice exekučního řízení.

32. Jsou-li stěžovatelčina tvrzení pravdivá, což soudy nedokázaly kvalifikovaně vyvrátit, musí se Ústavní soud ztotožnit s jejím nepochopením, co více mohla pro náhradu škody udělat. Stěžovatelka, která byla v exekučních řízeních v postavení povinné, nedisponuje předmětem tohoto řízení. To především znamená, že nemůže toto řízení zahájené na návrh jiné osoby ukončit jinak než zaplacením dlužné částky. Zároveň sama nemůže zahájit exekuční řízení ve prospěch obětí své trestné činnosti. Povinný, nacházející se v podstatě v dluhové pastí (byť by si jí zavinil sám), může jen těžko ovlivnit „tok“ zabavených peněžních prostředků. Skutečnost, že podstatná část stěžovatelčiných prostředků byla exekutorem, tedy jedním státním orgánem, nuceně zabavena, nemůže být zásadně druhým státním orgánem, brána k tíži stěžovatelky způsobem, který vyústí v nařízení výkonu trestu odnětí svobody pro neplacení pohledávek. Aby mohl závěr soudů obstát, musely by kvalifikovaně uzavřít, že exekuce jsou důsledkem stěžovatelčina nezodpovědného života ve zkušební době nebo jde např. o fiktivní pohledávky, kterými se stěžovatelka snaží „vyvést“ své příjmy z postihované sféry na nějakou blízkou osobu. Jde-li o příjmy, které stěžovatelce po exekucích zbyly, je nutné zkoumat, zda dosahovaly takové výše, aby z nich stěžovatelka mohla cokoliv hradit, a to s přihlédnutím ke stěžovatelčiným konkrétním potřebám (souvisejícím např. s jejím zdravotním stavem).

33. Uvedený závěr soudů neobstojí rovněž z toho důvodu, že kladl nepřiměřené procesní nároky na stěžovatelku. Podle Ústavního soudu mohly soudy poměrně snadno zjistit

podrobnosti o daných exekučních řízeních výzvou příslušným exekutorským úřadům, případně dalším orgánům, od nichž stěžovatelka obdržela v předchozích letech finanční prostředky (např. Česká správa sociálního zabezpečení). Faktickým důvodem nařízení výkonu zbytku trestu odnětí svobody nemůže být skutečnost, že odsouzený nevede po mnoho let precizní evidenci desítek exekučních řízení. Soudy tak ani nepostavily najisto, zda některé z daných exekučních řízení nebylo vedeno ve prospěch některého z poškozených. Naproti tomu za nadbytečný (ba dokonce neúčelný) považuje Ústavní soud postup, jímž soud, vědomý si pravděpodobné nemajetnosti stěžovatelky, jako první krok osloví dopisy mnoho desítek poškozených (některých s adhezním nárokem nedosahujícího ani výše 100 Kč), z nichž většina učinila poslední procesní kroky v dané věci před devíti a více lety. Z odpovědí je zřejmé, že řada poškozených nebyla schopna s jistotou určit, zda jim bylo něco hrazeno, a někteří ani nechápali, s jakou věcí dopis soudu souvisí či jej považovali za omyl (srov. č. l. 305 nebo 392). Vzhledem k indiciím založeným ve spise mělo být prvním krokem soudu zjištění majetnosti stěžovatelky a „tok“ jejích příjmů v řízeních vedených u státních orgánů. To však Ústavní soud dodává nad rámec *ratia decidendi* tohoto nálezu. Sám o sobě by popsany postup soudů nemohl vést ke zrušení napadených rozhodnutí.

34. Z uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že nedostatečným odůvodněním napadených rozhodnutí soudy porušily stěžovatelčino právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, v důsledku čehož došlo rovněž k porušení jejího ústavního práva na ochranu osobní svobody podle čl. 8 odst. 2 Listiny (srov. bod 13 tohoto nálezu).

35. Ve znovuotevřeném řízení bude úkolem obvodního soudu důkladně se zabývat stěžovatelčinou (ne-)majetností v průběhu zkušební doby, aby mohl posoudit, nakolik mohla stěžovatelka „*podle svých sil*“ platit náhradu škody, jak jí bylo uloženo při podmíněném propuštění. Teprve poté bude možné dospět ke kvalifikovanému závěru o (ne)plnění uložených povinností.

36. Z těchto důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadená rozhodnutí zrušil. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 24. října 2023

Tomáš Lichovník
předseda senátu